

1. Hermann Lübbe, *Die Aufdringlichkeit der Geschichte*, Styria, Graz, Wien, Köln 1989, str. 98.
2. ibidem, str. 97.
3. ibidem, str. 100.
4. ibidem, str. 101.
5. Hermann Lübbe, *Politischer Moralismus*, Styria, Graz, Wien, Köln 1987, str. 120.
6. Hermann Lübbe, *Die Aufdringlichkeit der Geschichte*, str. 91.

U Zagrebu, 29. 11. 1990.

MANCA KOŠIR*

Intervju v sodobnem slovenskem tisku

(Tipi novinarskega diskurza kot interpretanti družbenega okolja)

S tem prispevkom bi rada opozorila na posebno dimenzijo raziskovanja novinarskega diskurza in njegovih tipov (žanrov), ki je v Jugoslaviji še nisem zasledila, v tujini pa v posamičnih študijah in opombah v tolikšni meri, da me je sprovcirala k premišljevanju. Mislim na opazovanje spreminjanja žanrov in njihovega vrednotnega statusa v sinhroni razsežnosti sodobnega množičnega komuniciranja in v diahroni dimenziji – zgodovini (žanrovski) množičnih občil. Glede na to, da je pojavljanje (nastajanje, odmiranje) tipov novinarskega diskurza odvisno od *komunikacijske situacije*, v kateri poteka proces množičnega komuniciranja, trdim, da s posebnim opazovanjem žanrov lahko sklepamo na komunikacijske okoliščine v najširšem smislu. S preučevanjem mikro ravni lahko spoznavamo spremembe makro struktur družbe, v kateri množično komuniciranje poteka. Konkretnije: če raziskujem pojavljanje tipov diskurza v sodobnem slovenskem tisku, lahko sklepam na spremenjene družbene okoliščine ali celo na mentaliteto Slovencev kot akterjev množičnokomunikacijskih procesov.

Odkod argumenti za to trditev? Najprej v naravi novinarskega sporočanja, ki naj jo opredelim z definicijo novinarskega teksta v časopisu¹: »Časopisno novinarsko besedilo je po intenciji enopomenska pisna jezikovna in grafična celota v množičnokomunikacijskem dejanju, katere funkcija je ažurno sporočanje o aktualnih dogodkih (pojavih) družbeno konstruirane stvarnosti tako, kakor so se ti dogodki zgodili v okviru kolektivnih mehanizmov percepcije, z določitvijo kraja, časa in nosilcev dogajanja, ki morajo pripadati skupnemu referencialnemu univerzumu sporočevalca in naslovnika.«² Pri novinarskem sporočanju je potemtakem bistveno, da ne upoveduje dogodkov *po sebi*, temveč njihovo refleksijo v okviru *kolektivnih percepcijskih mehanizmov* v skupnem referencialnem univerzumu. Množična

* Dr. Manca Košir, docent na Katedri za novinarstvo; prispevek povzema del raziskovalne naloge RI FSPN v Ljubljani.

¹ Moje raziskovalno delo je posvečeno preučevanju časopisnega novinarskega sporočanja, zato gre nadaljni tekst brati kot opazovanje komuniciranja v tej vrsti množičnega sporočanja.

² Več o tem glej v M. Košir (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*, Državna založba Slovenije, Ljubljana, od s. 16. do s. 23.

občila ne odslikavajo dogodkov, temveč jih producirajo in s tem medijsko konstruirajo stvarnost. Zato medijski produkti *niso resnice*, temveč *novice*.³ Te novice so že *interpretirana* realnost in sicer tako, da selekcionirajo in upovedujejo svoj predmet po *pomenih*, ki so dogodkom (že) *podeljeni*. Praviloma množična občila ne sporočajo novih spoznanj o svetu, ampak utrjujejo že sprejeto podobo sveta in »se po navadi ukvarja(jo) s stvarmi, ki so že končane«, kot ugotavlja Julia Kristeva.³

Medijske novice so sporočane v stalnih, tipičnih, šabloniziranih oblikah, v žanrih. Novinarski diskurz teži k shematizaciji zaradi svoje naravnosti na množično občinstvo, ki si želi pregleden svet (iluzija obvladljivosti tako preglednega sveta) in urejeno življenje. Za hiter pregled (ažurnost je ena glavnih značilnosti novinarskega sporočanja!) je potrebno ustvariti red in jasne, enoznačne, enostavno strukturirane forme. *Stalne oblike novinarskega sporočanja* (žanri) olajšujejo razumevanje (sveta) in sporazumevanje, ki je kanonizirano v *konvenciji* družbenega časa in prostora med novinarji in sprejemniki njihovih sporočil. Za žanre je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedana določena snov (dogodek), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanj značilnimi jezikovnimi sredstvi.⁴

Tipe novinarskega diskurza odločilno formirajo naslednje konstitutivne prvine: 1. funkcija sporočila, 2. predmet (dogodki) in 3. naslovnikovo pričakovanje. Naštete prvine so prežete z govornimi okoliščinami, v katerih komuniciranje poteka, in z družbeno situacijo v najširšem smislu zgodovinsko-kulturnega konteksta. To je tisto *n e v i d n o v v i d n e m*, ki bistveno vpliva na novinarsko sporočanje in produkcijo »novic« v določenih žanrih.

»V vsaki človeški družbi so komunikacijski procesi, ki (...) kažejo v svojem poteku veliko mero enakšnosti (Gleichförmigkeit). Ta enakšnost je posledica tega, da je v dejanjih samih rutinsko vedenje o oblikah komunikativnega dogajanja, v katerem se te oblike nahajajo in uresničujejo... Tovrstne komunikacijske forme, ki veljajo kot 'utrdene', vnaprej določijo vzorec ravnanja udeležencev v komunikacijskem procesu...«⁵. Te vzorce (žanre) lahko smatramo za »*realne kulturne objekte*«⁶ in jih kot take preučujemo.

Thomas Luckmann⁷ (s citiranim Bergmannom) v tradiciji Dell Hymesove etnografije komunikacije⁸ in Alfreda Schütza⁹ komunikacije kot gradiva družbene stvarnosti opozarja na trodelno strukturo žanrov. Loči tri strukturalne ravni: 1. notranjo, »materialno« strukturo (uravnavajo jo notranja pravila semantike, sintakse, stila itd.), 2. zunanjo socialno strukturo (ta se sestoji iz družbeno določenih definicij socialnega okolja in socialnih situacij) in 3. intersubjektivno – situacijsko medstrukturo (menjava govornih vlog, dialogiciteta). Za premišljevanje o tipih novinarskega diskurza kot indikatorjih označevalnega okolja se velja zadržati pri *zunanjih strukturi* žanrov, saj so žanri »socialna institucija in kulturni diskurz, ki eksistira in ima pomen samo v odnosu do drugih institucij in diskurzov, delujočih

³ »But the product of the media are news, not truths.« P. O'Brien, D. Mc Comb (1969): Create Television News: A Cultural Studies Approach, tipkopi predavanja v Iowi, 11. 11. 1986, s. 2.

⁴ O tem glej M. Košir, cit. delo, s. 31.

⁵ J. R. Bergmann (1987): Klatsch, Walter de Gruyter, Berlin. New York, s. 35.

⁶ Cit. delo, s. 36.

⁷ Glej sintezo njegovih tovrstnih ugotovitev v Kapitel I, Einleitung, Beitrag zum Abschlußband »Rekonstruktive Gattungen«, tipkopi, Konstanz 25. 7. 1990.

⁸ D. Hymes (1974): Foundations in Sociolinguistics. An Ethnographic Approach, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, pri nas navedena pod naslovom Etnografija komunikacije, BIGZ, Beograd 1980.

⁹ O tem že naslov njegove prve knjige Der sinnhafte Aufbau der Sozialen Welt, izdane pri Springerju na Dunaju 1932. leta, glej A. Schütz, isti naslov, Frankfurt/Main 1974.

v istem času.«¹⁰ Potemtakem bi morali opisovati strukture »drugih socialnih institucij in diskurzov« in prek njih priti do zunanje strukture tistih žanrov, ki bi nas zanimali.

Za teoretike novinarskega sporočanja predlagam drug postopek – iz žanrovskih opazovanj na sklepanje o socialnih okoliščinah, v katerih poteka množičnokomunikacijski proces. Sama se zadnjih pet let ukvarjam z raziskovanjem žanra *intervju* v njegovi sinhroni in diahroni dimenziji in zdi se mi, da lahko tudi prek opazovanja (spreminjanja) tega tipa novinarskega diskurza spregovorim o spremenjenih družbenopolitičnih okoliščinah, v katerih se ta žanr dogaja.

Največ spodbud za premišljevanje o žanrih kot interpretantih in indikatorjih družbene stvarnosti, v kateri poteka množično komuniciranje, sem našla v drugem delu obsežnih zbranih del Otta Grotha z naslovom *Die unerkannte Kulturmacht*, imenovanem *Grundlegung der Zeitungswissenschaft (Periodik)*, v katerem piše o novinarskih izraznih oblikah (*Darstellungsformen*) in njihovi družbenozgodovinski pogojenosti. Groth postavlja hipotezo, kdaj je kakšna vrsta časopisnih oblik prednjačila pred drugimi ali celo prevladovala. Groth razlikuje tri vrste tipov časopisnega sporočanja: 1. poročilo (*Referat*), 2. razmišljanja (*Räsonnement*) in 3. izmišljijo (*Dichtung*). Po moji klasifikaciji¹¹ sodita v novinarski diskurz le prvi dve vrsti, tretja spada k fiktion (umetniški) literaturi. Časopisi prinašajo tudi tovrstna besedila, a novinarski teksti se od njih razlikujejo prav po tem, ker udeležujejo ne-izmišljeno stvarnost, non-fiction. Grothovo poročevalsko vrsto razvrščam kot *informativno zvrst*, njegova razmišljanja pa v *interpretativno*. Groth pravi¹², da na količinsko razmerje med njima vpliva vse, »kar oblikuje značaj in usodo ljudstev, duha časa in dogajanje v času«. Ugotavlja, da so bili časopisi v svojem začetku (17. stol.) tipično vestičarski (se pravi informativni). Časopisi osvobodilnih bojev, gibanj tridesetih in štiridesetih let 18. stoletja, določeni časopisi prve polovice prejšnjega stoletja pa da so tipični primerki razmišljujočih (se pravi interpretativnih) časopisnih vrst. Med francosko revolucijo je po Grothovem mnenju prevladovalo razmišljanje v tolikšni meri, da je ostalo za poročila komaj kaj prostora. Vesti so izgubile na pomenu. »Rekli bi lahko: v duhovni revoluciji vlada razmišljanje, v delujoči – vojni – pa poročilo. Zato obstajajo v vojni, kjer je velika lakota po novicah, ,posebne izdaje', naklade listov se hitro dvigujejo. Kadar oblikujejo usodo ljudi ,dejstva', hoče človek na vsak način kaj vedeti o njih, kadar pa ,duha' premikajo ideje, se hočejo duhovi v svojih mnenjih razhajati, tem zahtevam pa mora slediti periodika. So časi, ki jih vznemirjajo ,dejstva', in časi, ki jih ,vznemirjajo' ideje.«¹³

Teoretsko je težko »zgrabiti« duha časa in ločiti med tistimi časi, ki jih vznemirjajo dejstva, in onimi, ki jih gibljejo predvsem ideje. Prav z analizo medijev in v njih prevladujočih novinarskih žanrih pa bi lahko ugotovili časovne razlike. Groth je na primer ugotavljal, da je absolutistična država gledala na razmišljujoče novinarske vrste z nezaupanjem in jih včasih tudi prepovedovala. Podobno lahko opazimo v povojnem jugoslovanskem tisku, ki je objavljaval uniformirane vesti in poročila ter v centralnem partijskem komiteju spisane »uvodnike« in »komentarje«. V za našo generacijo najdemokratičnejšem času, to je v obdobju *pred* letošnjimi volitvami, se je interpretativno novinarstvo razcvetelo in prevladalo pred infor-

¹⁰ J. Hartley (1982): *Understanding News*, Methuen & Co., London. New York, s. 8–9.

¹¹ Glej M. Košir, cit. delo, s. 57–66.

¹² O. Groth (1964): *Grundlegung der Zeitungswissenschaft (Periodik)*, v: *Die unerkannte Kulturmacht*, Berlin, s. 95.

¹³ Cit. delo, s. 103.

mativnim sporočanjem. Širiti se je začelo tudi raziskovalno novinarstvo, o katerem pred politično »otoplitvijo« ni bilo sledi. Z Grothom bi potemtakem lahko rekli, da so pojavi novega tipa novinarskega diskurza kazalec za drugačen čas, za čas idej in duhovnih sprememb.

V tem drugačnem času je pridobil na pomenu žanr, ki ga je povojni tisk komaj poznal, poznejša leta pa, v katerih se je uveljavila njegova forma, tega žanra kot da niso hotela uporabljati v njegovem prvobitnem smislu. Govorim o *intervjuju*, tem v razvitih komunikacijskih družbah že desetletja enim najbolj priljubljenim žanrov. Moje raziskovanje ni moglo biti dovolj poglobljeno,¹⁴ kljub temu pa je nakazalo razvoj diahrone dimenzije intervjuja v slovenskem tisku in pregledalo njegov status 1988. leta ter danes.

Preučevanje slovenskega tiska po letu 1945 je pokazalo, da so začetki dvogovorne forme v povojnem slovenskem tisku v skladu z ugotovitvami zgodovinske vede o razvoju žanra intervju¹⁵: ta oblika se je tudi na Slovenskem pojavila najprej kot zapis/prepis sodnih procesov in se kasneje preselila na manj senzacionalna področja, predvsem na kulturne strani. Kaže, da je intervju izšel iz reportaže¹⁶ in se šele sčasoma (v sedemdesetih letih) uveljavil v svoji klasični obliki, kakršno najpogosteje uporablja tisk danes.

Zanimivo je bilo sklepati na »duha časa«, kakor ga je interpretiral razvijajoči se žanr intervju. Pokazalo se je, da so preučevana novinarska besedila po vojni sramežljivo odkrivala posamično, individualno (posameznika kot govorca), posebno pred splošnim, občim in univerzalnim (graditev domovine, nevarnost kapitalistične ideologije, edinost Jugoslavije, bratstvo in enotnost narodov in narodnosti). Zato je bil v tisku le redko zabeležen pogovor in kadar je bil, so bili sogovorniki skrbno izbrani. Pravico do posebnosti in osebnosti so imeli praviloma kulturniki oziroma predstavniki umetniških vej in priznani politični/ideološki subjekti, ki so označevali koordinate takratnih družbenih in političnih pomenskih struktur (medosebnega) sveta.

Povojne reportaže in zapisi pogovorov so opisovali *tipološke* predstavnike »novega časa«: partizanske matere, osirotele otroke, junake dela itd. Z današnje opcije so te reportaže videti kot izmišljene, ne pa poročila o resničnem dogajanju. V sivino uniformnega poročanja o političnih in gospodarskih težavah so vnašale val optimizma, češ, kljub vsem težavam je naše življenje smiselno, humano. Od te konstrukcije so odstopale že omenjene kulturne strani, ki so pisale v drugačnem tipu novinarskega diskurza in bile manj zavezane takratnim sporočanjским šablonam.

Kljub prevladovanemu uniformiranemu sporočanju o »istih« dogodkih, ki spodbuja kolektivno življenje in negira posameznika, se kmalu po vojni pokaže potreba po stiku z individualnim, drugačnim, različnim. Časopisi so bili fascinirani s filmskimi junaki in slovenski bralci so nepričakovano veliko vedeli o bleščavi filmskega sveta. Vrsto let so jih obveščali o tem, kaj na primer počneta Sophia Loren in Gina Lollobrigida – prevajali so zapise pogovorov, ki so jih z njima imeli tuji novinarji. Izhajali so podlistki o zvezdnikih Rodolfu Valentinu (v začetku petdesetih let), Eleonori Duse, Marii Callas. O čem so ta besedila pisala in način upovedovanja kažejo na hlastanje Slovencev po privatniških, intimnih informacijah o konkretnih ljudeh, ki so se uspeli prebiti iz amorfne množice kolektivov in

¹⁴ Poteka v okviru majhnega fonda ur kot raziskovalna naloga pri Raziskovalnem inštitutu FSPN v Ljubljani.

¹⁵ Glej G. N. Nilsson (1971): The origin of the interview v: *Journalism Quarterly*, 48:4 (Winter).

¹⁶ Nekaj slovenskih novinarjev je to obliko identificiralo kot »reportažni intervju«.

postati *osebnosti* v enkratnem, neponovljivem smislu. V začetku šestdesetih let se med časopisnimi posamezniki pogosteje pojavijo tudi naši igralci, režiserji, pevci in drugi umetniki. Mediji so umetnike spremljali s spoštovanjem in naklonjenostjo, ki je danes skoraj ne najdemo več. Današnje »trač« rubrike se s takratnim občudovanjem umetniških osebnosti ne morejo primerjati.

Leta 1975 sem opravila sinhroni prerez sodobnega slovenskega tiska in ugotavljala mesto in pomen žanra intervju v njem. Raziskava¹⁷ je pokazala zapostavljenost intervjuja v sklopu uredniških politik in opozorila na večjo upravičenost njegove uporabe, ki je »v povečanju neposrednosti stika med imetniki in uporabniki relevantnih informacij, v omogočanju lažjega ugotavljanja odgovornosti in v preseganju odtujevalne brezosebnosti.« Čez trinajst let (1988) sem raziskavo ponovila. Ugotovila sem, da se je status intervjuja v sodobnem slovenskem tisku spremenil, zlasti v pogostnosti njegove uporabe v (tedenskem) tisku. Pokazalo pa se je, da novinarje zanima predvsem *tematski intervju* in razen izjeme (revija Jana) tisk *osebnostnega* intervjuja ne goji. Tisk se je leta 1988 zanimal za *funkcijo* in za *stroko*, za govor z uglednega položaja in pomembnega delovnega mesta. »Egal, was er sagt, es ist doch Professor!«, je znana krilatica nemškega novinarstva¹⁸, ki so jo učinkovito prevzeli tudi slovenski žurnalisti.

V letošnjem letu beležimo pravi izbruh intervjujev v tisku in v knjižni obliki. Kot sem že omenila, so bili najbolj pogosti v predvolilnem času, njihova povečana uporaba pa se kaže tudi danes. Izbira sogovornikov in vrsta vprašanj kažejo, da poleg zanimanja za osebo, ki zavzema določen govorni (= družbenopolitični) položaj, narašča radovednost o »človeških« atributih govorcev: kdo so, kako živijo, kakšen je njihov zasebni svet.

Lani¹⁹ sem govorila o »času preobrata« in prehodu iz stare paradigme (kulturne matrice) v novo, za katero sem predvidevala *pluralizem interpretacij in dialoško komunikacijo*. Oboje naj bi zaživel tudi z uporabo žanrov *pogovorne vrste*, med katerimi naj bi bil pogosteje uporabljan intervju in njegove nove variante.²⁰ Napovedi so se v tem letu uresničile. Na razcvet intervjuja kažejo zlasti knjižne publikacije, ki jih je več kot v vseh prejšnjih desetletjih skupaj.²¹ Herold Burger²² je opazoval status intervjuja v nemškem tisku in z njegovo pomočjo izpeljeval politično podobo časopisov. Menim, da se njegovih hipotez ne da prenesti v slovenski prostor, kljub temu pa jih navajam, saj potrjujejo mojo sugestijo o raziskovanju tipov novinarskega diskurza kot identifikatorjev oziroma interpretantov družbenih okoliščin. Burger piše: »Pri opazovanju intervjuja se kot dejstvo pokaže: konser-

¹⁷ Glej M. Košir (1975): *Intervju u savremenoj slovenačkoj štampi, celotna številka Informisanje u praksi*, Beograd, št. 10.

¹⁸ »Vsceno, kaj govori, saj je vendar profesor!« O tem glej razdelek *Autoritätsgläubigkeit* v 8. poglavju dela H. von Tobien (1980): *Die manipulierte Information und die Krisen unserer Gesellschaft*, Verlag Wissenschaft und Politik, Köln, s. 240–244.

¹⁹ Novinarstvo stare/nove paradigme, referat na Študijskih dnevih FSPN, Ljubljana, 23. 11. 1989.

²⁰ Tako sem na primer predlagala »besedni dvojoj« kot podvrsto tematskega intervjuja, denimo med Jožetom Pučnikom in Milanom Kučanom. Predlog iz raziskovalnega poročila za leto 1988 (RI FSPN, Ljubljana) se je udejalil v Sobotni prilogi *Dela*, 14. aprila 1990.

²¹ Spomladi letos sta v zbirki *PORTRETI EMONICE* izšli predvolilni knjigi – intervjuja Janka Lorencija z Jožetom Pučnikom in Igorja Saviča z Milanom Kučanom; ista založba Emonica je s TV Slovenija in revijo *Stop* izdala knjigo intervjujev Miše Molka in Bogi Pretnar z naslovom *NA OČEH*; pri Partizanski knjigi so v zbirki *SODOBNIKI* izšle tri knjige intervjujev, in sicer: Mirka Lorencija s Tonetom Partijčičem, Janka Lorencija z Dimitrijem Ruplom in Braca Zavrznika z Mileno Zupančičevo. V redni letni zbirki *Prešernove družbe* je izšla knjiga o Janezu Milčinskem z naslovom *Leta za pet drugih*; avtorstvo ni jasno, knjiga je spisana v mešanem žanru (avtobiografija + intervjuji), razgovore z avtorjem je vodila Jelka Žmuc-Kušar. Ista avtorica je že napovedala knjigo pogovorov z Azlojzijem Šuštarjem.

²² H. Burger (1984): *Sprache der Massenmedien*, Walter de Gruyter, Berlin. New York.

vativno krilo tiska je popolnoma zaprto za intervju. Konvencionalna glasila vsakega ‚barvnega tiska‘ (Coulter) intervju uporabljajo ali v njegovi čisti obliki: vprašanje – odgovor – vprašanje, ali pa v mešani obliki, pri čemer besedilo prvotnega pogovora ponudijo novinarsko argumentirano, v poročilu itd. Bulvarski in rumeni tisk (Regenbogenpresse) pa tudi marsikateri časopisi, grede mnogo dlje. Ti se v svojem posredovanju besedil pogovora približujejo praksi, ki nam je znana iz nekaterih magazinskih oddaj elektronskih medijev. Tako zavestno zbrisujejo meje tradicionalnih žanrov. Nemogoče je še ločiti med reportažo, poročilom in intervjujem. Ne glede na to, ali kdo smatra te stalne oblike besedil za simpatične ali ne, v vsakem primeru razgibavajo običajne, v celoti na pisnih principih utemeljene besedilne vrste tiska.«²³

Izbruh rumenega tiska na Slovenskem (Delo Plus, Delo X, Lady, v pripravi Delo Adut²⁴) in vdor trač-stila v druge medije (celo v osrednje glasilo Delo) kažejo na podobno zanimanje bralstva za privatno življenje in zasebne zgodbe *posameznikov*, kot je to značilno za rumeni tisk na Zahodu. Zato nahajamo pogovorne vrste novinarskega diskurza in (po Burgerju) mešane žanre, ki vsi temeljijo na zapisu razgovora med novinarjem in za javnost atraktivno *osebnostjo*. Individuumi, konkretni ljudje iz mesa in krvi potemtakem preplavljajo rumeni tisk tudi pri nas, hkrati pa prav prek žanra intervju uveljavljajo individualne osebnosti tudi v osrednjem tisku, na radiu in na televiziji.

Z analizo novinarskih žanrov torej ugotavljam, da se je razbil uniformiran čas revolucije, avtokracije, monizma, političnega aktivizma, izključenosti itd., značilen za staro paradigmo, in da stopamo v novo kulturno matrico, v kateri bo evolucija zamenjala revolucijo, demokracija avtokracijo, v kateri bo na delu pluralizem, družbena aktivnost, samostojnost, identiteta, vključenost, celostnost in namesto informiranja – komuniciranja.²⁵

Naj za konec odprem še eno vprašanje, ki se mi zastavlja ob »inventuri« mojega napovedovanja sprememb tipov novinarskega diskurza in opazovanja družbenega okolja prek njihove analize. Sprašujem se namreč, ali ne gre za opazovanje morda celo pomembnejše ravni, kot je družbeno-politična, za opazovanje *mentalitete*. »Mentaliteta – zmeraj gre v sinhroniji za snop mentalitet, ki sestavljajo v takšni ali drugačni interakciji mentalni prostor posamezne družbe – so tudi družbena entiteta, ki se v nasprotju z ideologijami v svojem okviru izredno počasi spreminja. V nekaterih zgodovinskih situacijah je diferencialnost družbenega časa še posebej jasna: družbena razmerja se spreminjajo hitreje kakor mentalna konstrukcija, ki jih interpretira in producira podobo družbe (kot to počnejo množična občila, op. M. K.). Hkrati je tudi res, da sleherna civilizacija prej zazna družbene spremembe kakor spremembe mentalitete.«²⁶

O kakšni mentaliteti Slovencev govori razcvet rumenega tiska, vsak dan več trač rubrik v množičnih občilih, objavljanje knjig – intervjujev, mnoge pogovorne vrste v množičnem komuniciranju? Na to vprašanje ne bi odgovarjala. Predlagam pa, naj nanj skušajo odgovoriti psihologi, antropologi in etnologi, ki naj pri svojem raziskovanju ne pozabijo v tem prispevku omenjene možnosti uporabe novega znanstvenega orodja – opazovanja tipov novinarskega diskurza.

²³ Cit. delo, s. 74.

²⁴ Ni naključje, da ni noben naslov v slovenskem jeziku. Pripravljajo tudi Delo – Finale, skratka, »slovenščine nikar«!

²⁵ O tem glej referat Novinarstvo stare/nove paradigme, objavljen v raziskovalnem poročilu, RI FSPN, Ljubljana 1989.

²⁶ B. Rotar (1987): *Pigmalionova pregreha*, Krt, Ljubljana, s. 78.